

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

COMPETITIVENESS PROVIDING SYSTEM OF TRANSPORT ENTERPRISES

Стаття присвячена актуальним питанням забезпечення конкурентоспроможності транспортних підприємств, зокрема підприємств автомобільного транспорту. Розглянуто підходи щодо визначення та інтерпретації поняття конкуренції та конкурентоспроможності, сформовано систему організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності транспортного підприємства, основними елементами якої визначено організаційні та економічні складові конкурентоспроможності. Окреслено фактори зовнішнього і внутрішнього середовища автотранспортного підприємства, що впливають на формування та забезпечення конкурентних переваг та конкурентоспроможності підприємства. Формування комплексної системи забезпечення конкурентоспроможності дозволяє найбільш змістовно відображати організаційні, економічні, технологічні, управлінські сфери діяльності підприємства, що впливають на підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, забезпечення конкурентоспроможності транспортного підприємства, фактори, методи, показники, критерії.

Стаття посвящена актуальним вопросам обеспечения конкурентоспособности транспортных предприятий, в особенности предприятий автомобильной отрасли. Рассмотрены подходы к определению и интерпретации понятия конкуренции и конкурентоспособности, сформирована система организационно-экономического обеспечения конкурентоспособности транспортного предприятия, основными элементами которой являются организационные и экономические составляющие конкурентоспособности. Определены факторы внешней и внутренней среды автотранспортного предприятия, влияющие на формирование и обеспечение конкурентных преимуществ и конкурентоспособности предприятия. Формирование комплексной системы обеспечения конкурентоспособности позволяет наиболее содержательно отображать организационные, экономические, технологические, управленческие сферы деятельности предприятия, которые повлияют на повышение уровня конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, обеспечение конкурентоспособности транспортного предприятия, факторы, методы, показатели, критерии.

УДК 330.65:656.1

Сімкова Т.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
повітряного транспорту
Національний авіаційний університет
Зозуля І.М.
студентка
Національний авіаційний університет

The article is devoted to the urgent issues of ensuring the competitiveness of transport enterprises. Considered approaches to determination and interpretation of conception of competition and competitiveness of services, formed the system of organizationally-economical providing of the transport enterprise competitiveness, the main elements of which are the organizational and economic components of competitiveness. Outlined factors of the external and internal environment of the motor transport enterprise, that influence on developing and providing competitive advantages and competitiveness of the enterprise. Formation of an integrated system for providing competitiveness allows the most meaningful reflection of the organizational, economic, technological, managerial spheres of the enterprise activity, which will affect the competitiveness of the enterprise. Was determined evolution of the concept competition and competitiveness. Defined the organizational and economic components that provide the enterprise competitiveness. Proposed to carry out an assessment of the competitiveness by the indicators and criterias of competitiveness, namely, the efficiency of production potential, financial potential, sales and marketing potential, the quality of offered services and matrix, graphic, index and analytical methods for competitiveness assessing. Substantiated the formation of competitive advantages and competitive potential of the transport enterprise through the identification of internal factors of competitiveness as a part of motor car park capacity use, assortment policy, technical standardization of works, work with clients and marketing, improvement of management, quality of transport services and external factors: price and tariff policy, climatic conditions, legislative regulation, capacity of the transport market, material and technical supply, demand and paying capacity of the population. Among prospects for further research in this area are the impact of organizationally-economic components, indicators, methods and factors of competitiveness on the competitive advantages of transport services, which will lead to a general increase in airport performance and competitiveness management in particular.

Key words: competition, competitiveness, providing competitiveness of the transport enterprise, factors, methods, indicators, criteria.

Постановка проблеми. Однією з важливих особливостей процесу глобалізації та пов'язаних з ним економічних і соціальних явищ є посилення ролі конкуренції на всіх рівнях господарювання – від рівня держави до рівня підприємства. Особливо гостро це проявляється на ринку транспортних послуг. Конкурентоспроможність підприємства є однією з невід'ємних складових економіки та характеризує можливість і ефективність адаптації підприємства до умов ринкового середовища. А тому її можливо розглядати з двох боків: з точки зору забезпечення та з точки зору підвищення. Недостатньо вивченою є проблема забезпечення конкурентоспроможності. У цьому контексті виникає питання, пов'язане з тим, які складові будуть забезпечувати конкурентоспроможність підприємства.

Питання дослідження складових конкурентоспроможності підприємства важливе і актуальне не тільки для забезпечення, але й для підвищення конкурентного стану підприємства. Вивчення складових конкурентоспроможності підприємства дає можливість комплексно та ґрунтовно розробляти заходи для створення та підтримання економічної безпеки, адаптації, ефективного розвитку та функціонування транспортних підприємств в реальних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми конкуренції та конкурентоспроможності підприємств досить ґрунтовно розглянуті як у теоретичному, так і у практичному аспектах у роботах відомих зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів різних часів: К. Макконелла, С. Брю, М. Портера, І. Ансоффа, Р. Фатхутдінова

А. Юданова, Г. Азоєва та ін. Проте, зазначена проблема залишається недостатньо дослідженою.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні складових організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності транспортних підприємств, через виокремлення зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на результати діяльності підприємств та визначення показників, критеріїв і методів оцінки конкурентоспроможності автотранспортних підприємств. Аналізуючи, систематизуючи і узагальнюючи наукові праці багатьох учених, було розглянуто еволюцію поняття конкуренції та конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності підприємств – це сукупність взаємопов'язаних організаційних і економічних елементів, показників, методів та факторів цілеспрямованого впливу на предмет управління, взаємодія яких визначає здатність підприємства відповідати вимогам конкурентного ринку, запитам споживачів, протистояти іншим виробникам транспортних послуг.

Конкурентоспроможність підприємства – це складна багатогранна економічна категорія. Вона визначається як система, яка складається з певного набору організаційно-економічних складових, має конкретні умови функціонування і окремі критерії оптимальності на кожному етапі її розвитку. Отже, забезпечення та підвищення конкурентоспроможності підприємства, перш за все, передбачає виділення складових конкурентоспроможності та підтримання у належному стані кожного з них. Передусім рівень успішності підприємства залежить від раціональної організації діяльності на цьому підприємстві, тобто від забезпечення збільшення обсягу виробництва продукції відповідної якості, від зростання продуктивності праці та зниження витрат виробництва, від покращення умов праці та культурно-технічного рівня кадрів. Тому актуальним стає питання вивчення та конкретизації організаційних складових конкурентоспроможності підприємства.

Думки щодо виділення складових конкурентоспроможності у різних дослідників мають відмінності. І.В.Багрова виділяє наступні складові: виробництво, ресурси, виробничий потенціал, управління, фінансування, НДДКР, маркетинг. Ці елементи відображають майже всі сторони діяльності підприємства, але не достатньо розкривають суть та значущість організаційних складових [1, с. 14]. А в працях, наприклад, Т.Ю. Носової виділені наступні елементи: рівень маркетингу, загального керівництва, виробництва та НДКР. Вона надає перелік саме організаційного блоку складових. В рамках наукової роботи автора такий поділ є доволі повним, але в рамках питань, що ставляться в нашому дослідженні ці

елементи не розкривають усієї групи організаційних складових [2, с. 86].

У блоці організаційні складові ми пропонуємо виділити наступні елементи: організація виробничого процесу, організація діяльності виробничої інфраструктури підприємства, організація забезпечення та контролю якості товарів, організація праці на підприємстві, організація комерційної діяльності підприємства (рис. 1).

Особливе значення, з точки зору забезпечення стратегічних планів розвитку підприємства з використанням інновацій як головного інструменту досягнення високого рівня конкурентоспроможності, має розробка ефективної організації створення нової продукції, наукова обґрунтованість якої є однією з основних передумов успішної діяльності підприємства. Організація системи створення та освоєння нової продукції передбачає забезпечення повної готовності підприємства до випуску продукції встановленої кількості та якості з мінімально можливими витратами.

Організація виробничого процесу передбачає раціональне поєднання предметів праці, засобів праці та самої праці в часі та просторі з мінімальними витратами та передбачає дотримання наступних принципів: диференціації, концентрації, спеціалізації, пропорційності, паралельності, неперервності, ритмічності, гнучкості та саморегулювання. Дотримання принципів організації виробничого процесу – одне з основних умов ефективної діяльності виробництва.

В склад виробничої інфраструктури входять всі підрозділи допоміжного та обслуговуючого характеру. Організація діяльності виробничої інфраструктури підприємства передбачає, перш за все, організацію діяльності інструментального, ремонтного, енергетичного та транспортного господарств.

Організація забезпечення та контролю якості товарів передбачає організацію систематичного контролю якості та цілеспрямованого впливу на умови та фактори, що впливають на якість продукції.

Якість мусить бути запроєктована і закладена у виробі. Контроль якості зачіпає всі стадії процесу виробництва промислової продукції. Він розпочинається зі з'ясування технічних вимог споживача і погодження з ним технічного завдання і завершується доставкою продукції, її установкою й експлуатаційним обслуговуванням.

Організація праці на підприємстві передбачає цілеспрямоване та планомірне використання праці робітників для досягнення корисного результату. Організація праці на підприємстві охоплює такі основні напрями: поділ і кооперація праці, організація і обслуговування робочих місць, нормування праці, організація підбору персоналу та його розвиток, оптимізація режимів праці і відпочинку, раціоналізація трудових процесів, прийомів і методів праці на основі узагальнення прогресив-

Рис. 1. Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності транспортного підприємства

ного досвіду, поліпшення умов праці, зміцнення дисципліни праці, підвищення творчої активності працівників, мотивація й оплата праці.

Організація комерційної діяльності підприємства поєднує організацію матеріально-технічного забезпечення підприємства (постачання) та

реалізації, продажу вироблених товарів (збуту). Вони відрізняються не тільки за складом, але і за функціями. Основними функціями забезпечення є: вивчення ринку, пошук та вибір постачальників сировини та матеріалів, забезпечення підприємства матеріально-технічними ресурсами

в необхідному обсязі, асортименту, необхідної якості та в певні строки та ін. Основними функціями збуту є: дослідження ринку, пошук та вибір комерційно вигідних покупців, забезпечення постійного зростання продажу товарів та прибутку підприємства, забезпечення найбільш вигідних цін реалізації продукції [3, с. 603-604].

На сталий розвиток та життєздатність, а тому і на конкурентоспроможність вагомий вплив мають саме економічні складові. На наш погляд до них слід віднести: кадрові ресурси підприємства, виробничі можливості та виробничий потенціал, рівень науково-іноваційної діяльності підприємства та основні результати діяльності підприємства [4, с. 7-8].

Кадрові ресурси характеризуються кількістю та якістю трудових ресурсів, зайнятих на підприємстві для здійснення його виробничої діяльності. Тут мають значення як показники діяльності всього колективу, так і індивідуальні показники робітників. Всі питання про кадри охоплює кадрова політика підприємства, кадрова стратегія, кадрове планування та кадровий потенціал підприємства. Кадрова політика визначає який виробничий колектив потрібен організації і яким чином повинна бути організована робота з ним, щоб підприємство мало змогу успішно реалізовувати свої цілі. Кадрова стратегія в свою чергу, визначає методи за допомогою яких підприємство може отримати необхідний персонал. Кадрове планування представляє собою процес розробки комплексу заходів, за допомогою яких може бути реалізована кадрова політика, методами, що визначені в кадровій стратегії. Але найбільш ефективним методом оцінки професійної успішності робітника є оцінка кадрового потенціалу підприємства.

Виробничі можливості та виробничий потенціал характеризується відповідними видами виробничих ресурсів, їх якістю та кількістю. До виробничих можливостей та виробничого потенціалу підприємства слід відносити рівень технічного стану, технологічного стану, природноресурсного стану, стан нематеріальних активів та інвестиційний стан підприємства. На підприємствах розробляються виробничі програми, які мають бути обґрунтовані виробничими можливостями.

Рівень науково-іноваційної діяльності підприємства характеризується здатністю створення нововведень своїми силами або придбання їх зі сторони, а також ефективним впровадженням інновацій у практику господарської діяльності. Способи і методи оцінки ефективності інноваційної діяльності широко описані в економічній літературі. Практично всі вони базуються на співвідношенні ефектів і витрат, з подальшим їх порівнянням з нормативною величиною. При виборі перспективних напрямків діяльності підприємства керівнику слід здійснювати оцінку інноваційних

процесів. Різнобічна оцінка є необхідним і водночас дуже важливим завданням.

Основні результати діяльності підприємства включають в себе як фінансові результати діяльності, так і результати щодо виробленої на цьому підприємстві послуги. Фінансовий стан підприємства характеризує рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, ефективність використання оборотного капіталу, дохідність та рентабельність підприємства, ефективність використання необоротного капіталу та інвестиційну активність підприємства, а також виконання зобов'язань перед бюджетом та державними не бюджетними фондами. Послуга, як основний результат діяльності підприємства, головним чином, характеризується собівартістю та якістю.

Запропоновано оцінку організаційних та економічних складових конкурентоспроможності проводити за допомогою сукупності показників, які охоплюють всі стадії життєвого циклу продукції – від створення та освоєння нової продукції до організації її просування та реалізації та методів.

Методика оцінки показників та критеріїв передбачає проведення поетапного розрахунку спочатку кожної складової загального показника конкурентоспроможності, а потім і самого комплексного показника конкурентоспроможності підприємства. Розрахунок доцільно проводити за допомогою формул із визначеною експертним шляхом вагою кожного фактору в залежності від ступеня його значимості. До показників ефективності виробничого потенціалу можна віднести показники фондівіддачі, продуктивності праці, витрат на одиницю продукції та рентабельності. До оцінки фінансового потенціалу належать коефіцієнти автономії, платоспроможності, ліквідності та обіговості обігових коштів. До оцінки маркетингового та збутового потенціалу відносять такі показники, як рентабельність продажу, коефіцієнт нереалізованої продукції на складі підприємства, ступінь завантаження виробничих потужностей та ефективності здійснення збутових заходів. Оцінка якості пропонування послуг здійснюється шляхом одиничних, групових та зведених показників в залежності від специфіки діяльності транспортного підприємства.

Методи оцінки конкурентоспроможності складаються з матричних, графічних, індексних та аналітичних методів. Матричні методи оцінки конкурентоспроможності полягають у визначенні кількісного значення інтегрального рейтингового показника розвитку окремого підприємства або у графічному визначенні його позиції за певними параметрами, а також дають змогу здійснити аналіз окремих аспектів діяльності підприємства, середовища функціонування, ринкової позиції; визначити основні напрями подальшого розвитку [5, с. 406-408].

Графічні методи забезпечують наочність сприйняття кінцевих результатів оцінки, інтерпре-

тованих у графічних об'єктах (рисунках, графіках, діаграмах тощо), щодо наведення відповідних розрахунків та логічних висновків.

Індексні методи базуються на комплексній характеристиці відносної зміни елементів розвитку підприємства у часі, просторі або порівняно з еталоном, які внаслідок наявності функціональної залежності між ними представлені системою взаємопов'язаних показників за принципом представлення інтегрального результату через його складові.

Аналітичні методи базуються на здійсненні розрахунково-аналітичних операцій з вхідними даними. При цьому залежно від конкретної методики аналізу застосування цих методів може передбачати як прості арифметичні операції, так і досить складні розрахунки.

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства важливе значення має виявлення, обґрунтування і класифікація факторів, що обумовлюють її рівень. За ступенем залежності від підприємства весь набір факторів можна поділити на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх факторів можна віднести: використання потужностей підприємства; асортиментну політику, яка визначає актуальну структуру та управління асортиментом; технічне нормування роботи, яке забезпечується готовністю транспортної інфраструктури до виконання прогнозних обсягів перевезення вантажів та надання послуг; робота з клієнтами та маркетинг, що обумовлюється систематизацією договірних відносин, реалізацією повноцінного циклу обслуговування клієнтів, фінансовою дисципліною та формуванні вимог і пропозицій в процесі розробки стратегії; удосконалення менеджменту; якість транспортних послуг, що забезпечується адресним і своєчасним надання послуг, транспортуванням вантажів, визначенням точності, ритмічності і пріоритетності надання послуг, виконанням зобов'язань відповідно до першочерговості їх оформлення та своєчасний контроль і оцінка якості надання транспортних послуг. Під зовнішніми факторами розуміються: цінова і тарифна політика, яка реалізується через системний підхід стосовно формування прогресивної системи цін та тарифів, стимулювання відповідних сегментів ринку; законодавче регулювання у сфері транспортування вантажів та пасажирів, через відповідні закони та підзаконні акти; природно-кліматичні умови (пора року, погодні умови); місткість транспортного ринку, що обумовлюється інфраструктурою ринку, конкурентів-перевізників, ринкової ніші підприємства; матеріально-технічне постачання; попит і платоспроможність населення на ринку транспортних послуг та продукцію підприємств-перевізників.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, дослідження забезпечення конкурентоспро-

можності транспортного підприємства пропонується розглядати, як комплексну систему забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що складається з системи забезпечення, функціональної та цільової системи, які містять певну сукупність організаційних та економічних складових, які впливають на економічні та організаційні параметри системи управління підприємством з метою забезпечення конкурентоспроможності та отримання конкурентних переваг.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є вплив організаційно-економічних складових, показників, методів та факторів конкурентоспроможності на конкурентні переваги транспортних послуг, що призведе до загального підвищення результативності діяльності аеропортів та управління конкурентоспроможністю зокрема.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Багрова І.В. Складові та фактори конкурентоспроможності. *Науковий журнал «Вісник економічної науки України»*. 2007. № 1 (11). С. 11-16.
2. Носова Т.Ю. Моделирование конкурентоспособности: основные подходы. *Наукові праці ДонНТУ*. 2008. Вип. 33-1. С. 86.
3. Осипов В.І. Економіка підприємства : підручник. Одеса : Маяк, 2005. 720 с.
4. Молла М.Г. *Організаційно-економічні складові забезпечення конкурентоспроможності підприємства*: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Одеса, 2014. 22 с.
5. Швед Т.В., Біла І.С. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 405-409. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/17243/1/Швед%2C%20Біла.pdf>.

REFERENCES:

1. Baghrova I.V. (2007) Skladovi ta faktory konkurentospromozhnosti [Components and factors of competitiveness]. *Scientific journal "Bulletin of Economic Science of Ukraine"*, vol. 1, no. 11, pp. 11-16.
2. Nosova T.Ju. (2008) Modelyrovanye konkurentosposobnosti: osnovnie podkhodi [Competitiveness modeling: basic approaches]. *Scientific works of DonNTU*, vol. 33, no. 1, P. 86.
3. Osypov V.I. (2005) Ekonomika pidpryemstva [Business Economics]. Odessa: Majak. (in Ukrainian).
4. Molla M.Gh. (2014). *Orghanizacijno-ekonomichni skladovi zabezpechennja konkurentospromozhnosti pidpryemstva* [Organizational and economic components of ensuring the competitiveness of the enterprise] (PhD Thesis), Odessa: Odessa National University of Economics.
5. Shved T.V., Bila I.S. (2017). Ocinka konkurentospromozhnosti pidpryemstva [Assessment of the competitiveness of the enterprise]. *Economics and Society*, vol. 8, pp. 405-409. Available at: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/17243/1/Швед%2C%20Біла.pdf>.

Simkova TetyanaCandidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Economics of Air Transport
National Aviation University**Zozulya Iryna**Student
National Aviation University**COMPETITIVENESS PROVIDING SYSTEM OF TRANSPORT ENTERPRISES**

The purpose of the article. The purpose of the article is to study components of organisationally-economical providing of transport enterprises competitiveness, through the determining of external and internal factors of influence on enterprises activity results and defining indicators, criterias and methods of transport enterprises competitiveness estimation. We considered evolution of concept competition and competitiveness by analyzing, systematizing and generalizing research works of many scientists.

Methodology. To complete the tasks, the following scientific methods are used in the article: structurally-logical analysis (when creating the logic and structure of the article); the method of detailing and synthesis to study the subject of research and the relationship of its component parts; dialectical (when generalizing theoretical and methodical principles related to the components that provide the enterprise competitiveness); monographic (at visual views containing the studied problems, domestic and foreign experience); comparison and detailing (for the analysis and evaluation of organizationally-economical components of the transport enterprises competitiveness).

Results. As a result of a study was determined organizationally-economical support for the enterprises competitiveness is a complex of interrelated organizational and economical elements, indicators, methods and factors of targeted influence on the management subject, whose interaction determines the company's ability to meet the requirements of a competitive market, the needs of consumers, to match other transport service providers.

Competitiveness of an enterprise is defined as a system that consists of a certain set of organizationally-economical components, has specific operating conditions and individual optimality criteria at each stage of its development. Ensuring and increasing the competitiveness of the enterprise primarily involves the allocation of the components of competitiveness and supporting of each of them in the proper condition.

In article was of a study was determined evolution of the concept competition and competitiveness. Defined the organizational and economic components that provide the enterprise competitiveness. Proposed to carry out an assessment of the competitiveness by the indicators and criterias of competitiveness, namely, the efficiency of production potential, financial potential, sales and marketing potential, the quality of offered services and matrix, graphic, index and analytical methods for competitiveness assessing. Substantiated the formation of competitive advantages and competitive potential of the transport enterprise through the identification of internal factors of competitiveness as a part of motor car park capacity use, assortment policy, technical standardization of works, work with clients and marketing, improvement of management, quality of transport services and external factors: price and tariff policy, climatic conditions, legislative regulation, capacity of the transport market, material and technical supply, demand and paying capacity of the population.

Practical implications. Among prospects for further research in this area are the impact of organizationally-economic components, indicators, methods and factors of competitiveness on the competitive advantages of transport services, which will lead to a general increase in airport performance and competitiveness management in particular.